

**НАЦИОНАЛНО ТЕЛО ЗА АКРЕДИТАЦИЈУ И
ПРОВЕРУ КВАЛИТЕТА У ВИСОКОМ ОБРАЗОВАЊУ**

Датум: 20.08.2021. године

ТЕМАТСКА АНАЛИЗА

**ИЗВЕШТАЈА РЕЦЕНЗЕНТСКИХ КОМИСИЈА О АКРЕДИТАЦИЈИ СТУДИЈСКИХ
ПРОГРАМА ПРВОГ И
ДРУГОГ СТЕПЕНА И АНАЛИЗА УЗРОКА КАШЊЕЊА У ПОСТУПКУ
АКРЕДИТАЦИЈЕ У ПОЉУ ДРУШТВЕНО ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА**

- Др Михаило Пауновић, научни сарадник -

Сарджај

1. УВОД	2
2. АНАЛИЗА ИЗВЕШТАЈА РЕЦЕНЗЕНТСКИХ КОМИСИЈА О АКРЕДИТАЦИЈИ СТУДИЈСКИХ ПРОГРАМА ПРВОГ И ДРУГОГ СТЕПЕНА.....	2
2.1. ОПШТИ ЗАКЉУЧЦИ	5
2.2. ТРЕНДОВИ И ПИТАЊА КОЈИ СУ ПРОИСТЕКЛИ ИЗ ПОХВАЛА И ПРЕПОРУКА РЕЦЕНЗЕНТСКИХ КОМИСИЈА	7
2.2.1. Структура студијског програма	7
2.2.2. Сврха студијског програма.....	8
2.2.3. Циљеви студијског програма	8
2.2.4. Компетенције дипломираних студената	8
2.2.5. Курикулум.....	9
2.2.6. Квалитет, савременост и међународна усаглашеност студијског програма	9
2.2.7. Упис студената.....	10
2.2.8. Оцењивање и напредовање студената	10
2.2.9. Наставно особље.....	11
2.2.10. Организациона и материјална средства	11
2.2.11. Контрола квалитета	12
3. УЗРОЦИ КАШЊЕЊА У ПОСТУПКУ АКРЕДИТАЦИЈЕ СТУДИЈСКИХ ПРОГРАМА У ПОЉУ ДРУШТВЕНО ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА	13
4. ЗАКЉУЧАК	22

1. УВОД

У складу са новим правилницима о акредитацији, који су ступили на снагу у марту 2019. године у поступак акредитације су уведене рецензентске комисије (РК), састављене од три наставника, једног студента и једног представника привреде, са задатаком да проуче документацију коју је високошколска установа поднела уз захтев, као и да се у посети увере у тачност навода да би утврдили чињенично стање релевантно за доношење одлуке о акредитацији.

У овој тематској анализи коришћени су извештаји рецензентских комисија о акредитацији 193 студијска програма првог и другог степена студија у пољу друштвено хуманистичких наука. Анализа је обухватила и узроке кашњења у поступку акредитације студијских програма. У ту сврху формиран је узорак од 14 студијских програма које организује 9 високошколских установа.

2. АНАЛИЗА ИЗВЕШТАЈА РЕЦЕНЗЕНТСКИХ КОМИСИЈА О АКРЕДИТАЦИЈИ СТУДИЈСКИХ ПРОГРАМА ПРВОГ И ДРУГОГ СТЕПЕНА

Високошколске установе у пољу друштвено хуманистичких наука чији су студијски програми акредитовани у складу са новим правилником закључно са седницом која је одржана 28. јуна 2021. године су:

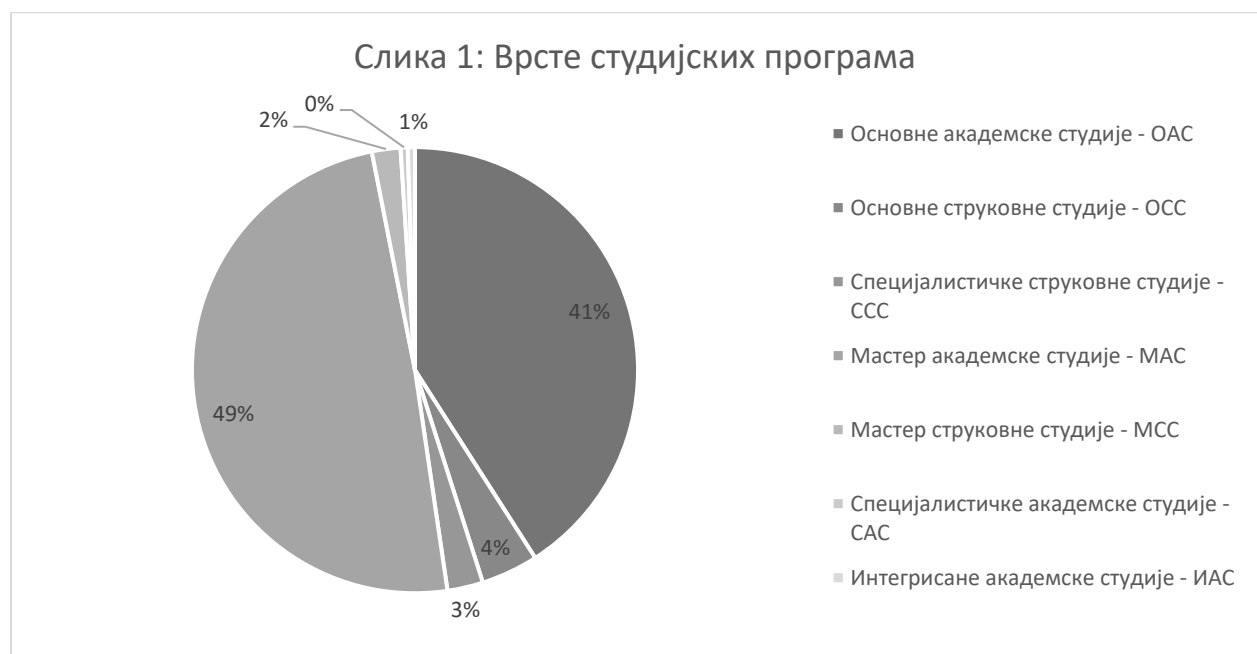
- Универзитет у Београду - Економски факултет,
- Универзитет у Београду - Филозофски факултет,
- Универзитет у Београду - Правни факултет,
- Универзитет у Београду - Пољопривредни факултет,
- Универзитет у Београду - Факултет безбедности,
- Универзитет у Београду - Факултет спорта и физичког васпитања,
- Универзитет у Новом Саду - Медицински факултет,
- Универзитет у Новом Саду - Педагошки факултет,
- Универзитет у Новом Саду - Економски факултет Суботица,
- Универзитет у Новом Саду - Пољопривредни факултет,
- Универзитет у Новом Саду - Правни факултет,
- Универзитет у Новом Саду - Филозофски факултет,
- Универзитет у Новом Саду - Учитељски факултет на мађарском наставном језику,
- Универзитет у Новом Саду - Факултет спорта и физичког васпитања,
- Универзитет у Крагујевцу - Филолошко-уметнички факултет,
- Универзитет у Крагујевцу - Факултет техничких наука Чачак,

- Универзитет у Крагујевцу - Факултет за хотелијерство и туризам у Врњачкој Бањи,
- Универзитет у Крагујевцу - Економски факултет,
- Универзитет у Крагујевцу - Факултет педагошких наука,
- Универзитет у Нишу - Филозофски факултет,
- Универзитет у Нишу - Економски факултет,
- Универзитет у Нишу - Правни факултет,
- Универзитет у Приштини - Филозофски факултет,
- Универзитет у Приштини - Правни факултет,
- Универзитет одбране - Војна академија,
- Криминалистичко-полицијски универзитет - Студије при универзитету,
- Универзитет „Сингидунум“ - Факултет здравствених и пословних студија,
- Универзитет „Сингидунум“ - Факултет за медије и комуникације (ФМК),
- Универзитет „Мегатренд“ - Факултет за пословне студије,
- Универзитет „Привредна академија“ - Факултет за економију и инжењерски менаџмент,
- Универзитет „Привредна академија“ - Факултет друштвених наука,
- Универзитет „Привредна академија“ - Правни факултет за привреду и правосуђе,
- Универзитет „Едуконс“ - Студије при универзитету,
- Универзитет „Едуконс“ - Факултет за пројектни и иновациони менаџмент,
- Универзитет „Едуконс“ - Факултет за спорт и туризам (ТИМС),
- Универзитет „Унион“ - Београдска банкарска академија - Факултет за банкарство, осигурање и финансије,
- Универзитет „Унион“ - Правни факултет,
- Универзитет „Унион“ - Факултет за правне и пословне студије „др Лазар Вркатић“,
- Универзитет „Унион - Никола Тесла“ - Факултет за право, безбедност и менаџмент „Константин Велики“,
- Висока школа за менаџмент и економију,
- Висока школа социјалног рада,
- Висока пољопривредна школа струковних студија,
- Висока школа струковних студија Ужице,
- Београдска пословна школа - Висока школа струковних студија,
- Висока пословна школа струковних студија Лесковац,
- Висока технолошка школа струковних студија Аранђеловац,
- Висока школа за комуникације,
- Висока школа струковних студија за економију и управу ,
- Висока школа струковних студија за менаџмент и пословне комуникације,
- Висока школа струковних студија за образовање васпитача и тренера,

- Висока пословна школа струковних студија Блаце.

Табела 1 и Слика 1 приказују врсте програма који су акредитовани:

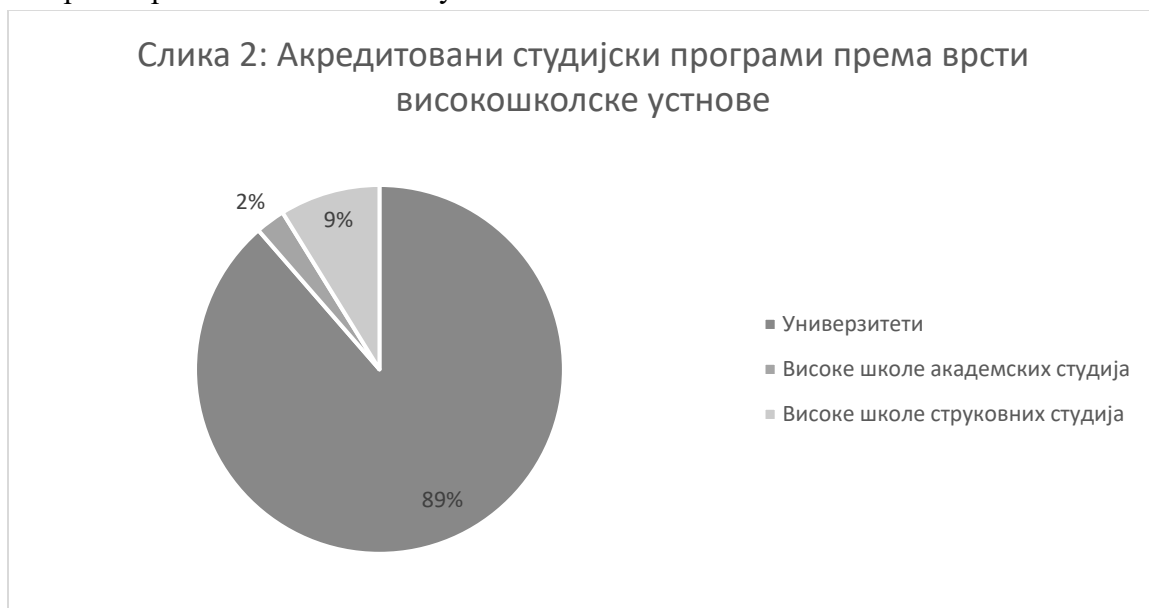
Табела 1	Број
Врсте студијских програма	
Студије првог степена	92
Основне академске студије - ОАС	79
Основне струковне студије - ОСС	8
Специјалистичке струковне студије - ССС	5
Студије другог степена	100
Мастер академске студије - МАС	95
Мастер струковне студије - МСС	4
Специјалистичке академске студије - САС	1
Интегрисане академске студије - ИАС	1
Укупно	193

Као што се може видети, 90% програма који су акредитовани чине програми основних и мастер академских студија. Акредитован је само један програм ИАС (Физичко васпитање и спорт, Универзитет у Београду, Факултет спорта и физичког васпитања) и један програм САС (Криминалистика, Криминалистичко-полицијски универзитет, Студије при универзитету).

Када је у питању врста високошколске установе, 171 програм организују универзитети, 5 програма високе школе академских студија и 17 програма високе школе струковних студија. Универзитети чији је оснивач Република Србија нуде 137 програма

који су акредитовани према новом правилнику, док универзитети чији оснивач није Република Србија нуде 34 таква програма. Слика 2 приказује број акредитованих програма према врсти високошколске устнове:

Спровођење поступка акредитације започело је у мају 2019. године, а посете високошколским установама кренуле су у септембру 2019. године. С обзиром да је од тада прошло око две године узорак је знатно већи у односу на претходно спроведену тематску анализу која је обухватила студијске програме у пољу техничко технолошких наука. Због тога се овај узорак може сматрати репрезентативнијим у односу на узорак који је коришћен у претходној тематској анализи али и у односу на све остале узорке који су коришћени у ранијим тематским анализама.

2.1. ОПШТИ ЗАКЉУЧЦИ

Као и у случају ранијих тематских анализа, и овде се могу уочити разлике у писању извештаја рецензентских комисија што указује на то да се нови систем акредитације и даље уходава. У оквиру сваког стандарда, извештај садржи део под називом коментари и примедбе у коме су рецензенти наводили податке о студијском програму, чињенично стање, похвале и препоруке. Након тога, неки извештаји садрже само констатацију да је стандард испуњен, док неки други садрже и закључни коментар у коме је у пар реченица сумирано мишљење рецензента заједно са похвалама и препорукама за унапређење студијског програма.

У већини извештаја похвале и препоруке нису јасно назначене. Код неких извештаја оне су наведене у оквиру сваког стандарда, док су код неких других наведене на самом крају извештаја без назнаке на који се стандард свака од тих похвала или препорука

односи. Такође је примећено да се коментари и похвале које се односе на један стандард, понегде наводе и у оквиру других стандарда, а дешавало се и да рецензенти идентичне коментаре у оквиру више стандарда. Имајући то у виду, у наредном периоду би требало модификовати образац и ускладити га са начином извештавања ENQA панела који у оквиру сваког стандарда има део у коме се наводи чињенично стање, затим коментари панела и на крају похвале и препоруке. Као што је назначено и у ранијим тематским анализама, како би се коментари рецензентских комисија још јасније уобличили и ефикасније применили, образац извештаја би могао да садржи следеће категорије у оквиру сваког стандарда: релевантне чињенице, анализа чињеница, јасно истакнута образложења и аргументи о испуњености или неиспуњености стандарда као и похвале, препоруке и закључак рецензентске комисије.

Извештаји рецензентских комисија се такође разликују и по квалитету. Квалитетнији извештаји обично имају више од 25 страна и у оквиру сваког стандарда садрже јасно наведено чињенично стање, аргументе за оцену о испуњености/неиспуњености сваког стандарда, похвале, као и препоруке које високошколске установе могу искористити за унапређење својих студијских програма. На крају сваког стандарда, поред констатације о испуњености стандарда, ови извештаји обично садрже и закључни коментар. У лошије написаним извештајима чињенично стање није јасно дефинисано и често је само наведено да је високошколска установа урадила све у складу са стандардима и законом и да је стандард испуњен. Разлози односно аргументи због којих је стандард испуњен нису јасно наведени. Посебно је то проблематично код извештаја са препоруком о одбијању акредитације будући да они могу да буду предмет судског спора. Овакви извештаји су често више пута враћани како би били допуњени што је довело до кашњења у поступку акредитације тих студијских програма. НАТ би требало хитно да измени рецензентски образац и да по сваком стандарду наведе најважније елементе које мора да садржи образложење за испуњеност/ неиспуњеност стандарда. На тај начин би били јасни захтеви према рецензентима како треба да пишу рецензентски извештај, а постигла би се и униформност начина писања извештаја.

Неки извештаји садрже податке о обављеној посети, док се у другима не наводе такве информације, а то се исто односи и на извештаје о самовредновању. Због тога би у будућности требало посветити више пажње обуци рецензентских комисија. Такође, рецензенти би требали да посвете више времена упознавању са Законом о високом образивању, стандардима за самовредновање и стандардима за акредитацију високошколских установа и студијских програма. Када НАТ формира листу рецензентата требало би организовати обуку али и полагање теста који би обухватио све прописе и стандарде које је неопходно познавати за одговоран посао акредитације и обезбеђења квалитета у високом образовању. Рецензенти који не положи тест били би скинути са листе рецензентата а конкурс за рецензенте био би стално отворен. На тај начин би се постигла много већа ефикасност и висок квалитет у спровођењу поступака акредитације и спољашње провере квалитета.

Поред тога, можда би у будућности могла да се направи и база података која би садржала податке о рецензентима укључујући и податке о искуствима КАПК-а са сваким од рецензента који су до сада били ангажовани. На тај начин у будућности би могло да се избегне ангажовање рецензента који свој посао нису обављали савесно, што би значајно смањило кашњења у поступку акредитације и унапредило квалитет самог процеса.

Анализирањем извештаја примећено је да се опис стандарда често не поклапа са нумеричком оценом која је дата на крају извештаја. На пример, установа се налази у првој акредитацији студијског програма и нема података о оцењивању и пролазности студената што сама рецензентска комисија констатује али даје оцену 10. Други пример је случај када рецензентска комисија није навела ни једну замерку нити препоруку и констатовала да је све урађено како треба али је на крају дала оцену 9, а не 10.

Такође је уочено да се велики број извештаја пише у контексту уочавања недостатака уместо афирмативно. На пример, у једном извештају је написано да је сврха студијског програма уопштено дефинисана, уместо да је потребно прецизније дефинисати сврху студијског програма. Такође, одређени број извештаја садржи коментаре у којима се установи упућују критике, без предлога како да се недостаци отклоне. Ова опажања је потребно узети у разматрање како би се изградила култура квалитета.

2.2. ТРЕНДОВИ И ПИТАЊА КОЈИ СУ ПРОИСТЕКЛИ ИЗ ПОХВАЛА И ПРЕПОРУКА РЕЦЕНЗЕНТСКИХ КОМИСИЈА

2.2.1. Структура студијског програма

Када је у питању структура студијског програма, најчешће похвале које су рецензенти наводили су да је програм релевантан (постоји потреба за кадровима који се школују), да је програм научно утемељен и усклађен са теоријом и праксом, да постоји добар однос између обавезних и изборних предмета, да постоји велики број изборних предмета, да постоје јасни услови за прелазак са других високошколских установа и да су јасно дефинисани услови за упис студијског програма.

Код неких студијских програма који садрже више модула рецензенти су препоручивали да се у наредном циклусу модули акредитују као засебни студијски програми. Код неких студијских програма наведено је да би циљеве и исходе програма требало учинити јавно доступнијим, затим да би принципе по којима се распоређују ЕСПБ бодови по предметима требало јасније дефинисати и да би курикулум требало јасније повезати са научном облашћу и повећати број предмета који припадају ужој научној области. Поред тога, рецензенти су препоручивали континуирано праћење и поређење студијског програма са студијским програмима факултета из европског образовног простора и истраживање нових начина за укључивање студената у креирању и унапређењу студијског програма.

2.2.2. Сврха студијског програма

У оквиру овог стандарда, већина похвала које су рецензенти наводили се односила на будућа занимања студената. На пример, рецензенти су наглашавали да постоји широка лепеза занимања којима студенти могу да се баве након завршетка програма, да је прецизно наведен сет занимања специфичних за студијски програм, да су компетенције студената друштвено оправдане и корисне и сл. Поред тога, за неке студијске програме рецензенти су наводили да студијски програм представља добру полазну основу за наставак школовања на вишим нивоима студија, да су јасно истакнуте специфичности програма у односу на друге програме у оквиру исте високошколске установе и да је сврха реализације студијског програма уоквирена у националне и регионалне контуре.

Као најчешће препоруке рецензенти су наводили да је потребно прецизније формулисати сврху студијског програма и да је неопходно да се компетенције студената и сврха студијског програма доведу у јаснију везу. Неке високошколске установе су навеле ~~је навела~~ да је сврха студијског програма да пружи могућности студентима да стекну знања и вештине, што је рецензентска комисија замерила и затражила да се сврха редефинише с обзиром да сврха не може бити пружање могућности студентима. У случају једног новог студијског програма рецензентска комисија је замерила да није довољно јасно које су то професије и занимања којима ће програм резултовати али је с друге стране истакла да, имајући у виду промене које настају у друштву, програм има перспективу да у будућности обезбеди стицање компетенција које су друштвено оправдане и корисне. Свакако ни такав став рецензентске комисије није оправдан. Јасно се морају дефинисати компетенције које стичу студенти и професије и занимања за која ће бити оспособљени.

2.2.3. Циљеви студијског програма

Најчешће похвале рецензентских комисија, када су у питању циљеви студијског програма су, да су циљеви јасно и недвосмислено формулисани, да су у складу са циљевима високошколске установе, да су усклађени са захтевима тржишта рада, да укључују постизање компетенција и академских вештина, као и методе за њихово стицање и да постоји склад између генералног (општег) циља и специфичних циљева студијског програма.

Када су у питању препоруке, рецензенти су најчешће сугерисали да циљеве студијског програма треба јасније и уже дефинисати, а понекад и преформулисати, како би јасније упућивали на компетенције и вештине студената. У пар случајева, рецензенти су сугерисали високошколским установама да на свом сајту наведу циљеве студијског програма, како би их учинили јавно доступним.

2.2.4. Компетенције дипломираних студената

У оквиру овог стандарда углавном није било неких посебних похвала, осим констатација рецензентских комисија да су опште и предметно специфичне компетенције јасно и прецизно наведене и да су у складу са структуром и садржајем студијског програма. У пар случајева рецензенти су похвалили садржај додатка дипломи и нагласили његову улогу у побољшању међународне видљивости и лакшег препознавања стечених квалификација.

Што се тиче препорука, рецензенти су сугерисали да је потребно прецизније дефинисати компетенције студената према дескрипторима НОКС, да треба јасно раздвојити опште и предметно специфичне компетенције и да компетенције треба јасније повезати са тржиштем рада и конкретним занимањима. У пар случајева, рецензенти су сугерисали високошколским установама да прилагоде број наведених компетенција дужини студијског програма и да не наводе компетенције које су универзалне, а које нису специфично везане за дати студијски програм.

2.2.5. Курикулум

У оквиру овог стандарда рецензентске комисије су дале далеко већи број препорука него похвала. Најчешће похвале које су упутили рецензенти су да је курикулум јасан, прецизан и разрађен у детаљима, да је след предмета логичан и образложен, да постоји велики број модула и изборних предмета и да је курикулум формулисан у складу са савременим токовима.

Рецензенти су сугерисали установама да поред књиге предметног наставника препоруче ширу литературу која укључује и страну литературу, да иновирају предложену литературу по предметима која је старија од одређеног броја година, да повећају број предмета који припадају ужој научној области и да курикулум јасније повежу са научном облашћу. Установама је такође сугерисано да изврше уједначавање појединих предмета у погледу циљева, исхода, литературе и обима активне наставе јер је то код неких предмета описано сувише широко, а код неких других сувише уско. Коначно, установама које то нису урадиле, сугерисано је да ускладе број ЕСПБ бодова са бројем часова и предвиђеним обавезама студената. Све ове сугестије се могу схватити и као развој културе квалитета.

2.2.6. Квалитет, савременост и међународна усаглашеност студијског програма

Високошколске установе чији су програми акредитовани су углавном добиле високе оцене за испуњеност овог стандарда. Најчешће похвале рецензентата су, да је програм целовит и свеобухватан, да је усклађен са савременим токовима и стањем струке, да је усаглашен са другим програмима који се изводе у оквиру високошколске установе, да је усаглашен са акредитованим иностраним програмима који се изводе на високошколским установама у европском образовном простору и да је усаглашен са

европским стандардима у погледу услова уписа, трајања студија, услова преласка у наредну годину, стицања дипломе и начина студирања.

Препоруке су се односиле на даљу разраду међународне упоредивости студијског програма. Установама је сугерисано да јасније прикажу усклађеност студијског програма са иностраним програмима у оквиру европског образовног простора, а у пар случајева рецензенти су сугерисали увођење нових предмета. Код оцене овог стандарда испољени су одређени проблеми и различити приступи од стране рецензентских комисија. Неке рецензентске комисије су имале крајње ригидан приступ, са захтевом да морају да буду исти и називи и садржаји предмета студијског програма који је предмет акредитације у односу на студијски програм са којим се упоређује, што свакако не би требало, будући да би се то граничило са плагирањем туђих студијских програма. Други и много рационалнији приступ, је од оних рецензентских комисија које упоређују знања и вештине, односно компетенције, исходе и квалификације које се стичу на одређеном студијском програму. Пошто је овај стандард елиминаторни, постоји опасност због оваквих различитих приступа и да се неоправдано оцени да установа не испуњава стандард. Стога је потребно јасно дефинисати елементе које треба упоређивати, да би овај стандард био испуњен.

2.2.7. Упис студената

У оквиру овог стандарда није било неких посебних похвала. Рецензенти су најчешће само констатовали да постоји усклађеност броја уписаних студената са расположивим могућностима установе, да провера способности будућих студената одговара карактеру студијског програма и да су јасно истакнути услови уписа, висина школарине и конкурсни рокови.

Препоруке су се односиле на пружање детаљнијих информација о пријемном испиту и на организовање припремне наставе.

2.2.8. Оцењивање и напредовање студената

У већини случајева рецензенти су описивали начин оцењивања студената и на крају констатовали да је стандард испуњен без давања похвала или препорука. Када су давали похвале, рецензенти су наводили да је сразмера предмета у смислу броја бодова и оптерећености адекватна и да сваки предмет из студијског програма има јасан и јавно објављен начин стицања поена.

У неколико случајева дешавало се да су високошколске установе наводиле да је максималан број поена које студент може да оставри кроз предиспитне обавезе на појединим предметима мањи од 30. Рецензенти су захтевали да се то промени како би стандард био испуњен, што су установе и учиниле. Једна високошколска установа је морала да коригује начин оцењивања на 36 од укупно 89 понуђених предмета. Остале

препоруке су се односиле на коришћење студентских анкета које би садржале питања везана за објективност оцењивања и у којима би студенти имали могућност да дају препоруке за унапређење система оцењивања.

2.2.9. Наставно особље

Што се тиче наставног особља, похвале рецензентских комисија су се односиле на број наставног особља, квалификације наставног особља и постојање услова за њихово усавршавање. Најчешће похвале рецензента су да број наставника и сарадника одговара потребама програма и да је довољан да покрије укупан број часова наставе, да су квалификације наставника и сарадника усклађене са њиховим задужењима и документоване одговарајућим референцама, да постоје услови за перманентну едукацију и развој и да су сви подаци о наставницима и сарадницима јавно доступни на сајту установе.

Највећи број препорука се односио на унапређење квалификација наставног особља. На пример, сугерисано је повећање референци наставног особља са радовима из ужих области предмета на којима су ангажовани, затим стимулисање наставника да проналазе и похађају различите семинаре, обуке, курсеве и сл., да више узму учешћа у мобилности наставника и да буду активни као чланови истраживачких тимова или као руководиоци пројеката. Такође је сугерисано подстицање и стимулисање сарадника који се први пут укључују у наставни процес да похађањем базичних курсева стекну знања из педагогије, дидактике и методологије наставе, као и развијање система мера који треба да награди и стимулише оне наставнике који имају највише оцене педагошког рада.

У циљу унапређења услова за бављење научно-истраживачким радом, високошколским установама је сугерисано да наставном особљу обезбеде приступ базама података и часописа у земљи и иностранству. Коначно, у случајевима у којима наставници нису имали образовање из уже научне области или нису имали законски основ за ангажман, високошколским установама је сугерисана замена тих наставника адекватним наставницима прерасподелом постојећег наставног кадра уколико су за то постојале могућности. Испољени проблеми код наставног кадра су се односили пре свега на некомпетентност за предмете на којима су ангажовани, имајући у виду област у којој су докторирали, као и непоседовање референци за област којој припадају ти предмети. Такође међу ангажованим наставницима било је и оних који за последњих 10 година нису написали ниједан рад. То су и били најчешћи разлог неиспуњености овог стандарда.

2.2.10. Организациона и материјална средства

Када је у питању овај стандард, рецензенти су углавном наводили чињенично стање и констатовали испуњеност стандарда без давања пуно похвала. На пример, рецензенти су констатовали да установа располаже са свом неопходном опремом (сервери, рачунари, софтвер, пројектори, итд), да постоји приступ базама података, да се у библиотеци налазе

сви удбеници за предмете студијског програма, као и бројни удбеници, књиге и друга издања на различитим светским језицима. У неколико случајева рецезенти су похвалили ангажованост и посвећеност ненаставног особља. Поред тога, као похвале су навели да установа систематично прати и унапређује обим и структуру библиотечког фонда према међународним стандардима ISBRD и да особе са посебним потребама могу користити простор за наставу. У једном извештају комисија је похвалила квалитет, систематичност, прецизност и јасноћу донетих аката којима се уређује пословање високошколске установе.

Што се тиче препорука, рецезенти су навели да је потребно да високошколска установа, у складу са својим могућностима, перманентно улаже у библиотечки фонд и у осавремењавање рачунарске и комуникационе опреме. Такође, сугерисано је да треба наставити са континуираном контролом обезбеђења квалитета простора и опреме и да треба обезбедити праћење и оцењивање односа ненаставног односа према студентима. У једном извештају наведено је да високошколска установа треба да обезбеди приступ базама података других високошколских установа из исте области, у земљи и иностранству, како би едукација студената била на вишем нивоу.

2.2.11. Контрола квалитета

Извештаји рецезентских комисија су се значајно разликовали када је у питању контрола квалитета. Неки извештаји садрже детаљан опис чињеничног стања са бројним коментарима у виду похвала и препорука. Чак се стиче утисак да су неке рецезентске комисије посвећивале већу пажњу овом стандарду у односу на друге стандарде. Са друге стране, у неким другим извештајима овом стандарду је посвећен само један пасус.

Када су у питању похвале, рецезенти су истицали да високошколска установа редовно спроводи унутрашњу проверу квалитета, да је у контроли квалитета обезбеђена активна улога студената и да су они укључени у рад комисије за обезбеђење и унапређење квалитета, да високошколска установа поседује стратегију обезбеђења квалитета и да статут садржи одредбе које регулишу систем квалитета. Рецезенти су такође истицали постојање институционалне основе да се наставно, ненаставно особље и студенти, укључе у процес праћења, контроле, обезбеђења и унапређења квалитета и да су у ту сврху усвојени различити правилници и процедуре.

Рецезенти су често обраћали пажњу и на студентске анкете истичући да установа континуирано спроводи анкетирање студената о педагошком раду наставника и сарадника и о степену ненаставне подршке. Коначно, рецезенти су у виду похвала наводили да установа има развијен систем унапређења квалитета научно-истраживачког рада који се спроводи кроз усвојене програме, конституисање центара, организацију конференција и публиковање часописа и монографија.

Када су у питању препоруке, рецезенти су истицали да стратегију обезбеђења квалитета треба стално иновирати, да би сараднике требало више укључивати у међународне пројекте, да студенте треба додатно мотивисати да се укључе у контролу

квалитета наставног процеса и студијског програма, да ненаставно особље треба упућивати у значај обезбеђења и унапређења квалитета за обављање послова подршке наставном процесу и да треба обезбедити новчане награде за остваривање вансеријских резултата у науно-истраживачком раду, а све ово са циљем успостављања културе квалитета.

Анализирањем студентских анкета рецезенти су сугерисали да треба подстицати студенте на критичко размишљање и активно укључивање у наставу и на предавањима, а не само на вежбама и да треба унапредити анкету о стеченим квалификацијама дипломаца кроз повећање броја опција за оцењивање и да ту анкету треба спроводити сваке године.

Рецезенти су такође наводили да треба прописати конкретне мере у случају уочавања неправилности оцењивања и пролазности по предметима и да треба створити институционални оквир за рад на планирању и развоју каријере студената. У случају једне високошколске установе, рецезенти су навели да комисија за самовредновање није била у стању да направи разлику између два стандарда и препоручила тој установи да много озбиљније приступи првом следећем самовредновању.

3. УЗРОЦИ КАШЊЕЊА У ПОСТУПКУ АКРЕДИТАЦИЈЕ СТУДИЈСКИХ ПРОГРАМА У ПОЉУ ДРУШТВЕНО ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

У априлу 2021. године усвојене су процедуре обављања административних послова у поступку акредитације. У складу са њима, након достављања уредног захтева за акредитацију студијског програма, референти у року од најкасније 3 дана прослеђују документацију (материјал) координатору поља који треба да предложи рецензенте у року од 3 дана. Када координатор упуту референту предлог рецезентске комисије, референт у року од највише 3 дана контактира рецензенте да потврде да ли прихватају посао. У случају да неко од рецензената не прихвати посао, референти обавештавају координатора Поткомисије да да нови предлог.

Након утврђивања предлога рецезентске комисије и након што сви њени чланови дају сагласност, на првој наредној седници КАПК усваја се предлог рецезентске комисије. Рок за израду одлуке о именовању је 3 дана од усвајања предлога рецезентске комисије на седници КАПК. Најкасније након 2 дана након потписа одлуке о именовању рецезентске комисије од стране директора, референт доставља рецезентској комисији материјал, а у року од 30 дана рецезентска комисија доставља референту Прелиминарни извештај са списком питања за установу. Референт одмах доставља установи списак питања, уговара посету установи и обавештава установу и рецезентску комисију о термину посете.

Након посете, а најдаље у року од 15 дана, установа доставља НАТ-у (референту) тражену документацију и појашњења тражена пре или током посете, а референт одмах доставља рецезентској комисији допуну коју је послала установа. Рецезентска комисија

доставља референту нацрт Коначног извештаја, у року не дужем од 2 месеца од пријема материјала, а референт одмах доставља установи нацрт Коначног извештаја на изјашњење. Установа се у року од 15 дана изјашњава о нацрту Коначног извештаја и доставља изјашњење НАТ-у (референту). Уколико установа нема примедби извештај се сматра коначним и доставља се Поткомисији.

Референт евентуалне примедбе одмах доставља рецезентској комисији да се изјасни и евентуално коригује Коначни извештај. По пријему Коначног извештаја од рецезентске комисије, референт га одмах доставља поткомисији - известиоцу са примедбама установе ако их је било.

У циљу ефикаснијег рада, поткомисија може да затражи додатна објашњења од рецезентске комисије, а рецезентска комисија је у обавези да одговори на захтеве Поткомисије најкасније у року од 7 дана. Поткомисија (Извештац) у року од 20 дана припрема предлог одлуке за прву наредну седницу КАПК.

Након седнице извештац (координатор поља) доставља предлог одлуке референту одговарајућег поља најкасније у року од 3 дана, а референт у року од 2 дана доставља одлуку на проверу и парафирање. Након измирења накнаде за уверења, потписана уверења/ решења од стране директора са одлукама потписаним од стране председника Комисије за акредитацију се достављају одмах, а најкасније у року од 3 дана високошколској установи.

У анализи узрока кашњења обухваћено је 14 студијских програма које организује 9 високошколских установа. Високошколске установе које су укључене у узорак су: Универзитет „Унион - Никола Тесла” - Факултет за пословне студије и право, Универзитет „Унион - Никола Тесла” - Пословни и правни факултет, Универзитет „Унион - Никола Тесла” - Факултет за спорт, Универзитет Привредна академија у Новом Саду - Факултет за економију и инжењерски менаџмент, Академија струковних студија Јужна Србија - Одсек студија за васпитаче Бујановац, Универзитет Мегатренд - Правни факултет, Универзитет у Новом Саду - Природно-математички факултет, Висока струковна школа - Интернационални центар за професионалне студије – ICEPS и Универзитет Привредна академија у Новом Саду - Факултет за европске правно-политичке студије.

Узроци кашњења се могу поделити у три групе: (1) кашњење проузроковано радом службе НАТ-а, (2) кашњење проузроковано радом Поткомисије КАПК и (3) кашњење проузроковано радом рецезентске комисије.

Анализирањем процедура за обављање административних послова, може се уочити да постоје 4 активности службе НАТ-а које су могле довести до кашњења. То су слање материјала координатору поља, израда одлука о именовању, слање материјала члановима рецезентске комисије и достављање одлука на проверу и парафирање. Контактирање рецезената да потврде да ли прихватају посао је изузето из анализе узрока кашњења с обзиром да то не зависи само од рада службе, већ и од самих рецезената и од тога колико они често проверавају свој мејл. Ове 4 активности приказане су у Табели 2 и на Слици 3.

Установа	Служба - Број дана закашњења				Укупно
	Слање материјала координатору поља	Израда одлуке о именовану	Слање материјала члановима РК	Достављање одлуке на проверу и парафирање	
	рок 3 дана	рок 3 дана	рок 2 дана	рок 2 дана	
1. Универзитет „Унион - Никола Тесла” - Факултет за пословне студије и право					
1.1. ОАС - Пословна економија	0	205	0	0	205
1.2. МАС - Пословна економија	0	205	0	0	205
1.3. ДАС - Менаџмент и бизнис	0	205	0	0	205
2. Универзитет „Унион-Никола Тесла”, Пословни и правни факултет					
2.1.. ДАС - Право	13	12	0	0	25
3. Универзитет „Унион-Никола Тесла” - Факултет за спорт					
3.1. МАС - Физичко васпитање и спорт	2	0	0	0	2
4. Универзитет Привредна академија у Новом Саду, Факултет за економију и инжењерски менаџмент					
4.1. ОАС - Пословна економија и финансије	11	0	0	0	11
4.2. ОАС - Пословна економија и финансије - студије на даљину	11	0	0	0	11
4.3. МАС - Пословна економија и финансије	11	0	0	0	11
5 Академија струковних студија Јужна Србија, Одсек студија за васпитаче Бујановац					
5.1. ОСС за образовање васпитача у домовима	0	155	0	0	155
5.2. МСС - Струковни мастер васпитач	0	155	0	0	155
6. Универзитет Мегатренд - Правни факултет					
6.1. ОАС - Право (240 ЕСПБ, 2 модула)	0	2	5	0	7
7. Универзитет у Новом Саду - Природно-математички факултет					
7.1. ДАС - Туризам (на српском и енглеском)	0	2	4	0	6
8. Висока струковна школа - Интернационални центар за професионалне студије - ICEPS					
8.1. МСС - Менаџмент у здравству	0	2	82	0	84
9. Универзитет Привредна академија у Новом Саду - Факултет за европске правно-политичке студије					
9.1. МАС - Политикологија	19	0	0	0	19
Укупан број дана закашњења	67	943	91	0	1101
Просечан број дана закашњења	5	67	7	0	79

Као што се може видети, служба је у просеку каснила 79 дана, а највеће закашњење се јавило код израде одлука о именовану рецензентских комисија. У случају 5 студијских програма, израда одлуке о именовану је трајала више од 150 дана, иако је рок за то само 3 дана. Приликом слања материјала координатору поља, односно члановима рецензентске комисије каснило се у просеку 5, односно 7 дана. Једина активност код које није било кашњења је достављање одлуке на проверу и парафирање.

Када је у питању Поткомисија КАПК, активности које су могле довести до кашњења су предлагање рецензентске комисије, припрема предлога одлуке за седницу КАПК и достављање предлога одлуке референту одговарајућег поља. Ове активности приказане су у Табели 3 и на Слици 4.

Установа	Поткомисија КАПК - Број дана закашњења			Укупно
	Предлагање РК	Припрема предлога одлуке за седницу КАПК	Достављање предлога одлуке референту	
	рок 3 дана	рок 20 дана	рок 3 дана	
1. Универзитет „Унион - Никола Тесла” - Факултет за пословне студије и право				
1.1. ОАС - Пословна економија	0	0	0	0
1.2. МАС - Пословна економија	0	0	0	0
1.3. ДАС - Менаџмент и бизнис	0	0	0	0
2. Универзитет „Унион-Никола Тесла”, Пословни и правни факултет				
2.1.. ДАС - Право	14	0	0	14
3. Универзитет „Унион-Никола Тесла” - Факултет за спорт				
3.1. МАС - Физичко васпитање и спорт	247	0	0	247
4. Универзитет Привредна академија у Новом Саду, Факултет за економију и инжењерски менаџмент				
4.1. ОАС - Пословна економија и финансије	27	0	0	27
4.2. ОАС - Пословна економија и финансије - студије на даљину	27	0	0	27
4.3. МАС - Пословна економија и финансије	27	0	0	27
5 Академија струковних студија Јужна Србија, Одсек студија за васпитаче Бујановац				
5.1. ОСС за образовање васпитача у домовима	23	0	0	23
5.2. МСС - Струковни мастер васпитач	23	0	0	23
6. Универзитет Мегатренд - Правни факултет				
6.1. ОАС - Право (240 ЕСПБ, 2 модула)	96	0	0	96
7. Универзитет у Новом Саду - Природно-математички факултет				
7.1. ДАС - Туризам (на српском и енглеском)	89	0	0	89
8. Висока струковна школа - Интернационални центар за професионалне студије - ICEPS				
8.1. МСС - Менаџмент у здравству	39	0	0	39
9. Универзитет Привредна академија у Новом Саду - Факултет за европске правно-политичке студије				
9.1. МАС - Политикологија	0	0	0	0
Укупан број дана закашњења	612	0	0	612
Просечан број дана закашњења	44	0	0	44

Слика 4: Поткомисија КАПК - узроци кашњења

Припремање предлога одлука за седницу КАПК, као и достављање предлога тих одлука референту након седнице је код свих 14 студијских програма урађено у року. Кашњење се једино јавило код предлагања чланова рецезентске комисије и оно је у просеку износило 44 дана. У случају једног студијског програма кашњење је износило чак 247 дана.

Активности рецезентске комисије које су могле довести до кашњења су израда и достављање Прелиминарног извештаја, израда и достављање нацрта Коначног извештаја и орговарање на захтеве Поткомисије КАПК. Ове три активности приказане су у Табели 4 и на Слици 5.

Установа	Рецензентска комисија - Број дана закашњења			Укупно
	Достављање Прелиминарног извештаја	Достављање нацрта Коначног инвештаја	Одговарање на захтеве Поткомисије КАПК	
	рок 30 дана	рок 2 месеца	рок 7 дана	
1. Универзитет „Унион - Никола Тесла” - Факултет за пословне студије и право				
1.1. ОАС - Пословна економија	0	0	0	0
1.2. МАС - Пословна економија	0	0	0	0
1.3. ДАС - Менаџмент и бизнис	0	0	0	0
2. Универзитет „Унион-Никола Тесла”, Пословни и правни факултет				
2.1.. ДАС - Право	0	0	0	0
3. Универзитет „Унион-Никола Тесла” - Факултет за спорт				
3.1. МАС - Физичко васпитање и спорт	0	0	0	0
4. Универзитет Привредна академија у Новом Саду, Факултет за економију и инжењерски менаџмент				
4.1. ОАС - Пословна економија и финансије	0	0	0	0
4.2. ОАС - Пословна економија и финансије - студије на даљину	0	0	0	0
4.3. МАС - Пословна економија и финансије	0	0	0	0
5 Академија струковних студија Јужна Србија, Одсек студија за васпитаче Бујановац				
5.1. ОСС за образовање васпитача у домовима	0	0	22	22
5.2. МСС - Струковни мастер васпитач	0	0	22	22
6. Универзитет Мегатренд - Правни факултет				
6.1. ОАС - Право (240 ЕСПБ, 2 модула)	0	0	0	0
7. Универзитет у Новом Саду - Природно- математички факултет				
7.1. ДАС - Туризам (на српском и енглеском)	107	0	0	107
8. Висока струковна школа - Интернационални центар за професионалне студије - ICEPS				
8.1. МСС - Менаџмент у здравству	7	15	0	22
9. Универзитет Привредна академија у Новом Саду - Факултет за европске правно- политичке студије				
9.1. МАС - Политикологија	0	37	508	545
Укупан број дана закашњења	114	52	552	718
Просечан број дана закашњења	8	4	39	51

Слика 5: Рецезентска комисија - узроци кашњења

Приликом израде Прелиминарног, односно нацрта Коначног извештаја каснило се у просеку 8, односно 4 дана. Када је у питању одговарање на захтеве Поткомисије КАПК просек кашњења износи 39 дана. Међутим, детаљнијом анализом табеле може се уочити да се у случају ове активности кашњење јавило код само 3 студијска програма, а да се у случају једног студијског програма каснило чак 508 дана. Разлог толиког кашњења је то што је Поткомисија КАПК чак 8 пута враћала Коначни извештај на допунска објашњења. У случају друга два студијска програма код којих се каснило, Коначни извештај је ради кориговања враћан 2 пута.

Имајући ово у виду, у будућности би требало да се направи база података о рецезентима, у коју би се уносила искуства КАПК-а са рецезентима ангажованим до сада. На тај начин, могло би се избећи ангажовање рецезената који савесно не обављају свој посао, а то би у будућности значајно смањило шансе за настанак овакве врсте кашњења.

Када се узму у обзир све три групе узрока кашњења, може се видети да је највише каснила служба НАТ-а, затим рецезентске комисије и на крају Поткомисија КАПК. Слика 5 приказује колико су у просеку каснили служба НАТ-а, рецезентске комисије и Поткомисија КАПК.

Слика 5: Узроци кашњења по групама

Просечан број дана кашњења за 14 студијских програма обухваћених у узорку износи 174 дана. Од тога служба НАТ-а је каснила 79 дана, рецензентске комисије 51 дан, а Поткомисија КАПК 44 дана. Када се узму у обзир појединачне активности, највише се каснило код израде одлуке о именовању (67 дана), предлагања чланова рецензентске комисије (44 дана) и одговарања рецензентске комисије на захтеве Поткомисије КАПК (39 дана). Слика 6 приказује колико се у просеку каснило код сваке активности у поступку акредитације студијских програма.

Слика 6: Узроци кашњења по активностима

4. ЗАКЉУЧАК

Као и у случају ранијих тематских анализа, и овде се могу уочити разлике у садржини и квалитету извештаја рецензентских комисија што указује на то да се нови систем акредитације подигао на значајно виши ниво, али и да се даље поступно све брже уходава. У већини извештаја похвале и препоруке нису јасно назначене. Код неких извештаја оне су наведене у оквиру сваког стандарда, док су код неких других наведене на самом крају извештаја без назнаке на који се стандард свака од тих похвала или препорука односи. Такође је примећено да се коментари и похвале које се односе на један стандард, понегде наводе и у оквиру других стандарда, а дешавало се и да рецензенти наводе исте ствари у оквиру више стандарда.

Неки извештаји садрже јасно наведено чињенично стање, док код неких других чињенично стање није јасно дефинисано и често је само наведено да је високошколска установа урадила све у складу са стандардима и законом и да је стандард испуњен. Разлози због којих је стандард испуњен нису јасно наведени. Овакви извештаји су често више пута враћани како би били допуњени што је довело до кашњења у поступку акредитације тих студијских програма.

Имајући то у виду, у наредном периоду би требало јасно дефинисати правила о поступању рецензентских комисија и требало би модификовати образац извештаја који би могао да садржи следеће категорије у оквиру сваког стандарда: релевантне чињенице, анализа чињеница, јасне аргументе за испуњеност/неиспуњеност стандарда, похвале, препоруке и закључак рецензентске комисије. Обуци рецензентских комисија би такође требало посветити још више шажње, а сами рецензенти би требали да посвете више времена упознавању са Законом о високом образовању, стандардима за самовредновање и стандардима за акредитацију високошколских установа и студијских програма. Након формирања нове листе рецензентата одмах треба организовати обуку рецензентата а након обуке тест провере знања. Са листе би требало скинути рецензенте који не положе тест. То би значајно допринело обезбеђењу квалитета у спровођењу поступака акредитације и спољашње провере квалитета. Поред тога, у будућности би могла да се направи и база података која би садржала податке о рецензентима укључујући и податке о искуствима КАПК-а са сваком од рецензентата који су до сада били ангажовани.

Када су у питању узроци кашњења, анализа узорка је показала да је највише каснила служба НАТ-а, затим рецензентске комисије и на крају Поткомисија КАПК. Када се узму у обзир појединачне активности, највише се каснило код израде одлуке о именовању, предлагања чланова рецензентске комисије и одговарања рецензентске комисије на захтеве Поткомисије КАПК. Увођењем нових процедура уведена је интерна контрола рада службе НАТ која је у обавези да доставља извештај о раду на седмичном нивоу, и већ су видљиви резултати подизања ефикасности рада службе.

